

VU Research Portal

Morele verantwoordelijkheid kan niet worden uitbesteed

de Graaf, G.

published in

Bestuurswetenschappen

2015

DOI (link to publisher)

[10.5553/bw/016571492015069001001](https://doi.org/10.5553/bw/016571492015069001001)

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

de Graaf, G. (2015). Morele verantwoordelijkheid kan niet worden uitbesteed. *Bestuurswetenschappen*, 69(1), 3-5. <https://doi.org/10.5553/bw/016571492015069001001>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

WEL BESCHOUWD

Morele verantwoordelijkheid kan niet worden uitbesteed

Gjalt de Graaf

In deze column laten leden van de kernredactie van Bestuurswetenschappen hun licht schijnen op actuele vraagstukken in beleid en openbaar bestuur.

Achter de discussie in de maand oktober over een verblijfsvergunning voor Abdhul Ahmadzai – de Afghaanse tolk die in Afghanistan voor het Nederlandse leger werkte – gaat een veel groter vraagstuk schuil. Een vraagstuk dat een grote rol zou moeten spelen in de huidige discussie over mogelijke Nederlandse grondtroepen in Irak: welke verantwoordelijkheid draagt de Nederlandse overheid als taken worden uitbesteed?

De afgelopen decennia is de overheid in alle Westerse landen sterk gedifferentieerd. Burgers en private partijen spelen een steeds grotere rol in ons openbaar bestuur (vermaatschappelijking van bestuur). Zo zijn publieke taken uitbesteed, zijn onderdelen van de overheid geprivatiseerd en zijn er steeds meer vormen van publiek-private samenwerking. Een voorbeeld: de garagehouder op de hoek is ook onderdeel van het publieke bestuur: het gaat hier weliswaar om een private partij die uit is op winstmaximalisatie, maar het voert een publiek taak uit – en heeft verantwoordelijkheid voor de verkeersveiligheid – door auto's bij een APK-keuring goed of af te keuren. Argumenten voor uitbesteding en publiek-private samenwerking zijn vaak effectiviteit en efficiëntie. Er is te weinig aandacht wat er vervolgens gebeurt met publieke waarden zoals verantwoording van en verantwoordelijkheid in het bestuursproces. Van de overheid mag verwacht worden dat ze effectief en efficiënt is in het besturen, maar we stellen ook eisen aan het *proces* van besturen; zo moet er democratische controle zijn, moeten besluiten rechtmatig zijn en moet de overheid transparant opereren. Deze eisen moeten we ook stellen aan private partijen die publieke taken uitvoeren, maar dat blijkt vaak lastig, zo toont onder andere het recente proefschrift van Anne-Marie Reynaers aan.

Ook Westerse legers hebben de afgelopen decennia een trend ingezet om meer en meer uit te besteden. Hoewel niemand de exacte getallen lijkt te weten, is het waarschijnlijk dat in 2007 180.000 private werknemers in Irak indirect voor het Amerikaanse leger werkten. Bij de invasie van Koeweit in 1990 was de ratio Amerikaanse soldaten – privaat gecontracteerden 50 op 1, in 2007 was dat in Irak ongeveer 1 op 1. Nederland is altijd terughoudend geweest met het contracteren van private partijen in oorlogsgebieden - om de controle en verantwoordelijkheid te kunnen houden - maar is in Afghanistan in toenemende mate met lokale private partijen in zee gegaan. Zo is bijvoorbeeld de

(bewapende) beveiliging van de militaire kampen, de catering, het onderhoud van voertuigen en de aanvoer van voedsel en brandstof veelvuldig aan private partijen uitbesteed. Hieraan zijn een aantal evidente voordelen verbonden, zoals kostenreductie. En er zijn politieke voordelen: Zo waren er in Nederland politieke afspraken over het maximale aantal militairen (1500) dat naar Afghanistan zou gaan, maar niet over het maximaal aantal in te huren private werknemers. Bovendien komt de minister veel minder snel in politieke problemen door wat er bij uitbesteedde partijen gebeurt; de democratische controle ontbreekt. Het Nederlandse leger heeft contracten afgesloten met Supreme Foodservice AG, die op haar beurt weer onderaannemers in de arm heeft genomen voor de zeer gevaarlijke transporten en de beveiliging daarvan. In de contracten stonden clausules over informatieverplichtingen aan het Nederlandse leger, maar of die zijn nageleefd, weet bijna niemand. Ook in de VS zien we dat de naar schatting 1000 Amerikaanse private werknemers die in Irak zijn omgekomen, maar een fractie van de media-aandacht hebben gekregen die uitging naar de ruim 4000 gesneuvelde militairen.

Bij uitbesteding van overheidstaken neemt de democratische controle af. Het wordt onduidelijk wie (moreel) verantwoordelijk is voor wat. Het is duidelijk wie de verantwoordelijkheid heeft voor reguliere militairen, en we hebben gezien dat als een Nederlandse militair betrokken is bij een schietincident en de dood van een burger in Irak, het Openbaar Ministerie tot vervolging over kan gaan. Maar we hebben ook gezien hoe lastig dat wordt zodra Amerikanen van het private bedrijf Blackwater verdacht worden van het doodschieten van Irakese burgers.

Volgens het Nederlandse Ministerie van Defensie zijn geen twee situaties hetzelfde en wordt lokaal een afweging gemaakt of tot uitbesteding wordt overgegaan. Het heeft er alle schijn van dat er vervolgens alleen toezicht is op de prestaties (effectiviteit) van de private partijen. Zo lijkt het althans in Afghanistan te zijn geweest. Bij de catering waren er bijvoorbeeld controles op de hygiëne, maar niet op *hoe* Supreme te werk is gegaan. Via de media hebben we van elke omgekomen Nederlandse militair vernomen. Hoeveel werknemers Supreme voor het Nederlandse leger in dienst had, welke onderaannemers ze in dienst heeft genomen, en hoeveel werknemers zijn omgekomen die indirect voor de Nederlandse overheid werkten, is allemaal onbekend. Het zullen er veel geweest zijn, want de chauffeurs en beveiligers van dit soort transporten hadden de gevaarlijkste banen ter wereld. Kamervragen hierover zijn wel gesteld maar nooit duidelijk beantwoord. Zoals vaker bij uitbesteding is de naast democratische controle, de publieke waarde *transparantie* het slachtoffer.

Zoals het een consument zou moeten interesseren onder welke omstandigheden zijn iPad in elkaar is gezet, moeten Nederlanders aandacht hebben voor wat er gebeurt met werknemers die door de overheid worden ingehuurd om publieke taken te verrichten. Dat geldt voor de burgers die werkten op het Nederlandse kamp in Srebrenica, voor de werknemers van Supreme, maar ook voor tolken die door Nederland in Afghanistan zijn ingehuurd. Het kan niet zo zijn dat met het uitbesteden van publieke taken – helemaal in oorlogsgebied – de morele verantwoordelijkheid ook wordt uitbesteed.